

KIRIM'IN RUSYA FEDERASYONU'NA BAĞLANMASININ RUSYA'YA KOMŞU ÜLKELERE OLASI ETKİLERİ

Abdulkadir BAHARÇİÇEK

Osman AĞIR

ÖZ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra siyasi mirasını devralan Rusya Federasyonu, eski SSCB ülkelerinin Batılı uluslararası kuruluşlara üyeliklerine kuşku ile yaklaşmış ve bu ülkeleri siyasi etkisi altında bulundurmıyış politika öncelikleri arasına almıştır. Eski bir SSCB ülkesi olan Ukrayna'nın Rusya açısından tarihsel, jeopolitik ve ekonomik açıdan çok önemli bir ülke olması nedeniyle, gelecek tercihini Batı'dan yana kullanması Rusya'yı aşırı derecede rahatsız etmiş ve Rusya tarafından yönetilen süreç Kırım'ın Rusya'ya katılmasıyla sonuçlanmıştır. Bu durum, Rusya'ya komşu ve önemli oranda Rus etnisiteye mensup nüfusu barındıran ülkelere de benzer durumların yaşanıp yaşanmayacağı sorusunu akıllara getirmiştir. Bu makale bu soru üzerine kurgulanarak, Makalede Kırım'ın Rusya'ya katılmasının nedenleri ve Kırım'ın Rusya'ya katılmasının Rusya ile kara sınırı bulunan ülkelere olası etkileri tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, Kırım, Kriz, Sovyetler Birliği, Avrupa Birliği,

· Prof. Dr. İnönü Üniversitesi, İİBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi,
abdulkadir.baharçicek@inonu.edu.tr.

· Yrd. Doç. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, İİBF, Uluslar arası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi,
osmanagir@hotmail.com.

THE ANNEXATION OF CRIMEA BY RUSSIA AND ITS POTENTIAL IMPACTS ON THE COUNTRIES HAVING BORDER WITH RUSSIA

ABSTRACT

Following the dissolution of Soviet Union, the Russian Federation that inherited its political system has had doubts about the post-Soviet states' being a member of the international western organizations. Therefore influencing these countries politically has been one of the foreign policy priorities of Russia. Russia was highly annoyed as Ukraine, a former Soviet Union country which is very important country for Russia in terms of historical, geopolitical and economic aspects, opted for closer relations with West than those with Russia in its future. Consequently Crimea was annexed by Russia following an operation conducted by this country. This case suggests whether the neighboring countries of Russia which have ethnic Russians in considerable numbers may face similar situations. This article is built on this question. The article discusses the reasons of annexation of Crimea by Russia and its potential impacts on the countries having land border with Russia.

Keywords: Russia, Ukraine, Crimea, Crisis, Soviet Union, European Union.

1. GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra yeniden küresel bir güç olmak isteyen Rusya Federasyonu eski SSCB ülkelerini kontrolü altında bulundurmaya ulusal politika haline getirmiş, ikili anlaşmalar ve oluşturulmuş olan uluslararası kuruluşlar (BDT, AEB vb.) aracılığıyla bu ülkeler üzerinde etki sahibi olmak istemiştir. Rusya, eski SSCB ve Doğu Bloku ülkelerinin AB ve NATO gibi Batılı kuruluşlarla yakın ilişkiler geliştirmelerine kuşkuyla yaklaşmış ve bu kuruluşlarla yakınlaşan bazı ülkeleri çeşitli araçlar kullanarak cezalandırmaya çalışmıştır. Rusya açısından tarihsel ve jeopolitik öneme sahip olan Ukrayna'yı Batı yanlısı politikaları nedeniyle önce ekonomik araçlarla, daha sonrada Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasıyla sonuçlanan süreçle cezalandırmıştır.

Rusya bölgesel entegrasyon sağlayarak komşuları üzerindeki siyasi etkisini sürdürmek istemiş, farklı sonuçlarla karşılaştığı zaman ise ayrılıkçı hareketleri desteklemekten geri durmamıştır. Ukrayna, Rusya açısından hem tarihsel, hem jeopolitik hem de ekonomik olarak önemli bir ülke olup, Kiev Rus ulusunun doğum yeri olarak kabul edilmektedir. Ukrayna'nın, AB ve Rusya arasında bir gelecek tercihi yapmak zorunda bırakılması sonucu, ülkede kökleri çok eskilere dayanan Batı yanlıları ile Rus yanlıları arasında yaşanan siyasi çekişme Batı yanlılar tarafından başlatılan ayaklanma ile sonuçlanmıştır. Nüfusunun önemli bir bölümünü Rus etnik kökenlilerin oluşturduğu Kırım'da 16 Mart 2014 Pazar günü halk oylaması yapılmış ve çıkan sonuca göre Kırım özerk yönetimince Rusya'ya bağlanma kararı alınmıştır. Bu durum, önemli oranda Rus etnik kökenli nüfusu barındıran Rusya'ya kara sınırı bulunan diğer ülkelerde de benzer olayların yaşanıp yaşanmayacağını akıllara getirmiş ve bu düşünce çeşitli platformlarda tartışılmaya başlanmıştır.

Putin, Rusya Federasyonu toprakları dışında otuz milyon civarında Rus etnik kökenli nüfusun yaşadığını ve bunların haklarının korunmasının kendi görevleri olduğunu sık sık vurgulamaktadır. Bu nüfusun önemli bir bölümü Ukrayna, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan ve Moldova’da yaşamakla birlikte eski SSCB ülkelerinin hemen hepsinde çeşitli oranlarda Rus etnik kökenliler bulunmaktadır. Bazı ülkelerde (Ukrayna, Kazakistan, Moldova, Özbekistan vb.) Rus nüfusu belirli bölgelerde yoğun olarak yaşamaktadırlar. Örneğin Kazakistan’da yaşayan beş milyon civarındaki Rus etnik kökenlilerin önemli bir bölümü Kazakistan’ın kuzey bölümü olan Rusya sınırında yaşamaktadır. Kırım’ da yaşananlardan sonra bu ülkelerde de benzer olayların yaşanmayacağını kimse garanti edemeyecektir.

Buradan yola çıkarak bu makalede; Kırım ile Rusya arasındaki tarihsel bağlantı incelenmiş, Kırım’ın Rusya açısından önemine ve Rusya’ya ilhakına değinilmiş; Kırım’ın Rusya’ya ilhakının Rus etnik kökenlilerin yoğun olarak yaşadığı Rusya’ya kara sınırı bulunan diğer ülkelere olası etkilerine değinilmiştir.

2. SOVYETLER BİRLİĞİNİN DAĞILMASI VE ORTAYA ÇIKAN YENİ ULUSLARARASI YAPI

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi beraberinde yeni ümitler ve aynı zamanda endişeler de getirmiştir. İkinci Dünya Savaşından sonra dünya siyasetini şekillendiren iki kutuplu dünya düzeni 1989 yılından itibaren Sovyetler Birliği’nin süper güçler arasındaki rekabetten çekilmesi ile beraber sona ermiştir. Bu tarihten sonra kısa süre içerisinde Sovyetler Birliği dağılmış, Doğu Avrupa ve balkanlardaki komünist rejimler çökmüş, Yugoslavya bölünmüş ve iki Almanya yeniden birleşmiştir. Bu süreçte ABD ve Sovyetler Birliği arasında yaşanan ve dehşet dengesi diye tanımlanan, hemen her alanda rekabetin yaşandığı, silahlanma yarışının olduğu, tarafların birbirlerine zarar verecek adımlar atmaktan kaçınmadığı, düşmanlık temelinde ve ideolojik bir cepheleşme üzerinde yürüyen büyük gerilim sona ermiştir. Özellikle üçüncü demokrasi dalgası diye adlandırılan bir süreç sonunda Doğu Avrupa ülkelerinin tamamı barışçıl denilebilecek değişim ve dönüşümler sonucunda liberal demokrasi ve piyasa ekonomisine geçerek kısa süre içerisinde AB’ye üye olarak Batı ile bütünleşmişlerdir. Fakat aynı dönemde Ortadoğu’da Kuveyt’in Irak tarafından işgal edilmesi ile beraber bu bölgede ve Yugoslavya’nın dağılması ile birlikte Balkanlar’da ciddi çatışmalar ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu çatışmalar sırasında ABD ve Rusya Federasyonu karşı karşıya gelmedikleri gibi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nde işbirliği yaparak uluslararası güvenlik sorunlarının çözümünde beraber hareket etmeye başlamışlardır.

Soğuk Savaş sonrası dönemde meydana gelen gelişmeler iki farklı düşüncenin ortaya çıkması sonucunu doğurdu. Kimileri yenedünya düzeninin en belirgin özelliğinin liberal demokrasi, pazar ekonomisi, barış ve işbirliği olacağını söylerken, kimileri de yeni dönemin yeni çatışmalar ve istikrarsızlıklar getireceğini söylemiştir. Aron Wildavsky demokrasilerin birbirleri ile savaşmayacaklarını söylerken (Wildavsky, 1985: 186), başkaları da, demokrasiye geçmeleri nedeni ile, Doğu-Batı cepheleşmesinin sona ermesinin Avrupa kıtasını her zamankinden daha güvenli hale getirdiğini söylemekten çekinmemiştir (Ullman, 1990: 110). Yine bu dönemde askeri gücün artık eskisi kadar önemli olmayacağı, bunun yerine ekonomik gücün önemli hale geleceği iddia edilmiştir (Booth, 1991: 2).

Öte yanda Soğuk Savaş sonrası dönemde yükselen milliyetçi duygular, mikro milliyetçilik, etnik çatışmalar, dine dayalı dünya görüşlerinin öne çıkması ve küresel eşitsizlikler gibi nedenlerle barış ve istikrar yerine çatışma ve gerilimlerin tırmanacağı da ifade edilmiştir (Ravendal, 1990-91: 4). Yenidünya düzeninde güç politikası, milliyetçiliğe dayalı mücadeleler ve etnik anlaşmazlıklar yaygın bir biçimde görülebilir (Gaddis, 1991: 102). Nitekim balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu'ya bakıldığında tam da bu nedenlerden dolayı ciddi çatışmaların ortaya çıktığı görülmüştür.

Doğal olarak en önemli husus dağılan Sovyetler Birliği'nin yerini alan Rusya Federasyonu'nun yenedünya düzeninde nasıl bir dış politika görünümü çizeceği olmuştur. Doksanlı yıllarda görülen işbirliği ve Batı ile bütünleşme politikalarında sonra iki binli yıllarda Rusya Federasyonu'nun güç politikasına geri dönmeye başladığı ve Soğuk Savaş dönemi politikalarını andıran dış politika söylemlerini dillendirmeye başladığı görülmektedir. Soğuk Savaş sonrası dönemde dağılan Sovyetler Birliği'nin yerini alan Rusya Federasyonu'nun Batı siyasal ve ekonomik sistemine eklemeneceği, küresel ve bölgesel sorunlarda Batı ile işbirliği şeklinde davranacağı ve Sovyetler Birliği'nin izlediği güç ve cepheleşme eksenli dış politikalarından vazgeçeceği şeklindeki öngörüler gerçekleşmemiştir. Rusya Federasyonunun özellikle eski Sovyetler Birliği coğrafyası ile olan ilişkilerinde zaman zaman barış ve diyalog içinde hareket etmediği ortaya çıkmıştır. Azerbaycan, Kırgızistan, Ukrayna gibi ülkelerde Sovyet sonrası dönemlerde ortaya çıkan darbe girişimleri ile doğrudan ilişkileri olmuştur. Çevresindeki ülkelerde Batı yanlısı politika izleyen ülkelere karşı sert politikalar izlemekten kaçınmamıştır (Mankof, 2014). Gürcistan'ın fiilen bölünmesine neden olan askeri müdahaleden sonra Kırım'ın ilhak edilmesi Rusya Federasyonunun güç ve çatışma politikalarına yeniden dönmeye başladığını göstermektedir. Rusya Federasyonu dünyanın en büyük iki askeri gücünden biri olmayı Sovyetler Birliğinden devraldı ve öyle görünüyor ki bu gücünü uluslararası sistemde etkin bir biçimde kullanma niyetini devam ettirmektedir (Baharçiçek, 1995: 167).

3. RUSYA AÇISINDAN KIRIM'IN ÖNEMİ VE KIRIM'IN RUSYA'YA BAĞLANMASININ NEDENLERİ

Rusya Kuzey Avrupa, Doğu Avrupa, Balkanlar, Ortadoğu, Orta Asya ve Uzakdoğu gibi altı çok önemli jeopolitik bölge ile çevrelenmiş dev bir ülkedir (Pushkov, 2001: 48). Rusya Federasyonu'nda yaklaşık 143,3 milyon insan yaşamaktadır (DemografiçeskiyEjegovodnikRussii, 2013, s:17,33). Avrupa topraklarının yarısını ve Asya topraklarının 1/3 ini Rusya Federasyonu toprakları oluşturmaktadır. Aynı zamanda Rusya, dünyanın en büyük kuzey devletidir (Atasoy, 2011: 22).

Rusya, coğrafyasının olağanüstü büyüklüğü ve asırlar boyu çok fazla değiştirmeden izlediği siyasetleri nedeniyle dünya kamuoyunu sürekli meşgul etmiş bir ülkedir (Onay, 2002: 1). Sahip olduğu geniş toprakları ve jeopolitik yapısı ile Avrasya coğrafyasını ve "Dünya Adası"ni kontrol eden Rusya, nükleer silahlara sahip askeri güç olma yeteneğini sürdürmektedir (Karabayram, 2007:330). Jeopolitik açıdan önemli bir coğrafyada bulunan Rusya, dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ülkesidir. Zengin orman kaynakları, doğal gaz, petrol, demir, bakır ve diğer birçok değerli madenin varlığı ile de önemli bir enerji ve hammadde ihracatçısı konumundadır.

Rusya, 1990'larla birlikte ekonomik kriz ve ekonomik dönüşüm içine girmiş, eski emperyal kimliğini kaybetmiş, sınırları daralmış, uluslararası alanda süper güç konumunu yitirmiş, Çeçenistan'da sıcak çatışmaya girmiş, aynı zamanda federasyon dâhilinde diğer özerk bölgelerin daha fazla bağımsızlık istekleriyle karşı karşıya kalmıştır (Yılmaz, 2006: 362-363).1991 yılında Sovyetler Birliğinin (SB) dağılmasıyla süper güç olma özelliğini kaybeden Rusya, ekonomik bakımdan oldukça kötü bir durumda bulunmasına karşın; sahip olduğu enerji kaynakları sayesinde kısa zamanda hem ekonomik bakımdan güçlenmiş, hem de bölgede ve dünyada kaybettiği saygınlığını geri kazanmaya başlamıştır. Yakın geçmişin süper gücü olan dünyanın coğrafî açıdan en büyük bu ülkesi, bölgede ve dünyadaki etkinliğini artırmaya çalışmaktadır. Rusya, yeniden küresel aktör olmaya çabalarken eski SSCB ülkeleri ile ilişkilerine özel önem göstermekte ve bu ülkeleri adeta mahremi kabul etmektedir. Ukrayna ise tarihsel ve jeopolitik nedenlerle Rusya tarafından özel ilgi gören ülkelerin başında gelmektedir.

Birçok nedenden dolayı Ukrayna'nın Rusya Federasyonu için stratejik önemi büyüktür ve bu nedenler şu şekilde sıralanabilir: 45 milyon nüfusun yaşadığı Ukrayna Rusya dışında en fazla etnik Rus'un yaşadığı yer bu ülkedir. Birçokları tarafından Kiev Rus ulusunun doğum yeri olarak kabul edilmektedir. Ukrayna, SSCB'nin tahıl ambarı ve Rusya'nın Karadeniz'deki deniz gücünün evsahibidir (Hallen, 2014). *Rusya'nın enerji ticaretinde önemli bir ülke olup, Avrupa'ya transit doğal gaz sevkiyatı yapan boru hatlarının büyük çoğunluğu Ukrayna topraklarından geçmektedir. Ukrayna aynı zamanda kendisi de Rusya'nın enerji pazarıdır. Rusya'nın Karadeniz'deki deniz gücü Sivastapol'da bulunmaktadır (McMahon, 2014).*

Kırım Özerk Bölgesi ise 26100 km² alana sahip olup, Ukrayna'nın Zaporisyha ve Kherson bölgeleriyle Rusya'nın Krasnodar bölgesiyle komşudur. Toplam sınır uzunluğu 821 km. dir. Yönetimsel olarak 14 alt bölgeye ayrılmıştır. 2.018.400 bin olan toplam nüfusun 1.265.900'ü kentlerde 752.500'ü ise kırsal alanlarda yaşamaktadır (MinisterforForeignAffairs of Ukrain, 2014).*Kırım'da nüfusun yüzde 59'u Ruslardan, yüzde 23'ü Ukraynalılardan ve yüzde 12'si ise Müslüman Tatarlardan oluşmaktadır. Krizden önce Kırım Ukrayna'nın özerk cumhuriyeti olup Rus dilinin günlük yaşamda kullanılmasına izin verilmekteydi. (McMahon,2014).*1991'de SSCB'nin dağılmasıyla kurulmuş olan Ukrayna'nın üniter bir devlet olduğu anayasasının ikinci maddesinde belirtilmesine karşın, Ukrayna sınırları içerisinde yer alan Kırım ile ilgili Ukrayna anayasasının 134-137. maddeleri arasında; Kırım'ın özerk bir cumhuriyet olduğu özellikle belirtilerek, Kırım'ın Ukrayna'nın bir parçası olduğu ve Ukrayna anayasasında belirtilen sınırlar dâhilinde bir özerkliğe sahip olduğu vurgulanmıştır (Constitution of Ukraine, 1996, Md.134-137).

Kırımı Rusya açısından önemli kılan başlıca sebeplerden biri şüphesiz, Kırım'ın Karadeniz'in merkezinde bulunmasından kaynaklanan jeopolitik önemidir. Karadeniz bölgesi günümüzde Avrupa ile Asya arasındaki enerji kaynakları transferinin bölgesel kavşağı durumundadır. Kırım üzerinde hâkimiyet kuran güç, bölgedeki bütün süreçlere müdahale edebilecek konuma gelebilmektedir. Buna bağlı olarak Rusya'nın Karadeniz donanması

Kırım'daki Sivastopol limanında üslenmektedir. Sovyetler Birliği dağılınca Karadeniz donanması önce Rusya ve Ukrayna tarafından ortaklaşa kullanılmış, 1997'de iki ülke arasında yapılan anlaşmayla donanma Rusya ile Ukrayna arasında paylaşılmış ve Rusya kendi donanmasını Ukrayna karasularında bulundurmanın kirasını ödemeye başlamıştır. Kırım'ın Rusya'ya bağlanması ile kira anlaşması da ortadan kalkmıştır (Liaisan, 2014).

Kırım, tarih boyunca birçok kavmin istilasına uğramış ve uzun süre Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında önemli bir bölgesel güvenlik problemi oluşturmuştur. Osmanlı İmparatorluğu için Karadeniz'in güvenliğinde son derece önemli olan Kırım, Karadeniz'in kontrol edilmesinde anahtar görevi görmüştür. Fatih Sultan Mehmet tarafından 1475 yılında Gedik Ahmet Paşa komutasındaki donanma tarafından fethedilen Kırım limanı Karadeniz'in güvenliğinde Osmanlı için önemli bir işlev yüklenmiştir (Korkmaz, 2014).

1774 Küçük Kaynarca Antlaşması ile Osmanlı'nın elinden çıkmış olan Kırım, 1783'te de Çarlık Rusyası tarafından ilhak edilmiştir. Sonra Kırım Tatarları Anadolu'ya göçmüş ve 1783-1922 tarihleri arasında 2 milyon civarında Kırım Tatarı ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Çar, Tatarlara karşı sistemli yıldırma ve sindirme politikası uygulamış, iki asır zarfında Müslüman nüfusu yüzde 100'den yüzde 25'e inmiştir. Sadece Stalin 1944'te 300 bin Tatarı Orta Asya'ya sürgün etmiştir. Öncelikle Tatarların topraklarını ellerinden almış, sonra ekonomik, kültürel ve dinî hayatlarını bitirmiş, baskılardan bunalan Tatarlar da kurtuluşu göçte bulmuşlardır. O dönemde zayıf olan Osmanlı, Çar'ı frenleyememiş, Tatar topraklarına Slavlar yerleştirilmiştir. *Şimdi Kırım'ın Rusya'ya bağlamasının gerekçesi olarak ortaya çıkan etnik gerekçelerin temeli bu dönemde Kırım'a yerleştirilen bu Slavlardır.* 1954 yılında Rus lider Nikita Kruşçev, Ukrayna Sovyet Cumhuriyeti'ne Rus hâkimiyetine girişinin 300. yıldönümü anısına Kırım'ı hediye etmiştir. SSCB 1991'de çökünce Kırım Ukrayna'ya kalmış; ancak Moskova elindeki siyasi, ekonomik ve askeri araçlarla Kırım'daki varlığını korumuş; bu amaçla Kiev'den Kırım'da liman, askerî üs alanları kiralanmış el altından para dağıtarak kendine nüfuz oluşturmuştur. Rusya Akyar Limanını ne pahasına olursa olsun elinde tutmak istemiş, Batı'nın Kiev'i yanına çekme hamlesi ise Putin'e istediği fırsatı vermiştir (Kırımlı, 2014).

Soğuk Savaş sonrası değişen uluslararası ortamın yeni şartlarına göre Avrupa- Atlantik bölgesinde istikrar ve güvenliği bozucu tehditler ve riskler yeniden tanımlanırken, yeni dönemde bunlarla mücadele edilmesi NATO'nun görevleri arasında kabul edilmiştir. II. Dünya Savaşı'nın bitiminden itibaren süre gelen Avrupa'nın bölünmüşlüğü'nün ortadan kaldırılması için başlattığı girişimler hemen hemen tüm Doğu Avrupa ülkelerini kendi bünyesine alarak doğuya doğru genişlemesi ve Rusya ile ikili ilişkilerini düzenleyen özel anlaşmalar imzalamasıyla sonuçlanmıştır (Molla, 2009: 2). AB'nin eski Doğu Bloku ülkelerini içerisine alarak genişlemesi Rusya açısından ekonomik, siyasi ve güvenlik yönünden çeşitli sonuçlar doğurmuştur. Bu ülkelerin artık AB mevzuatını uyguluyor olmaları Rusya ile ticaretlerinin belirli kurallara bağlanmasına neden olmuştur. Siyasi açıdan bu ülkeler üzerindeki Rusya etkisi azalmış olup, bu ülkelerin Batı'nın etkisi altında kalmaları Rusya'nın kendisini eskisi kadar güvende hissetmemesine neden olmuştur (Zhussipbek, 2011:

47). Rusya, 2004 yılında AB'nin on üyeyi alarak Baltık ülkeleri vasıtasıyla Rusya sınırına dayanmasını AB'nin Rusya'nın doğal etki ve çıkar alanına bir müdahalesi olarak algılamıştır. Benzer şekilde doğrudan ilgili olmasa da NATO'nun doğuya doğru genişlemesini ve AB'nin iyi "komşuluk politikası" çerçevesinde altı ülkeyle geliştirdiği Doğu Ortaklığı platformu (Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Gürcistan, Moldova ve Ukrayna) Rusya'da rahatsızlık meydana getirmiştir (Akgün, 2010: 54-55).

Rusya Federasyonu Çarlık döneminden bu yana hep sıcak denizlere inmek istemiştir. Azak Denizi'nden çıkıp Akdeniz'e ve oradan da açık denizlere ulaşmasının yegâne yolu Karadeniz ve Türk Boğazları olduğu gibi; karadan geçişinin sağlanmasında ise Ukrayna'nın büyük stepleri düşünülmüştür (Olçar, 2007: 449).Lukyanov (2014), Marttaki Kırım işgalinin Rusya açısından riskli, fakat hesaplanmış bir hareket olduğunu, Temel amacın kuşkusuz Karadeniz'deki Rus deniz gücünü kalıcı kılmak ve Ukrayna'nın NATO'ya katılımını engellemek olduğunu ifade etmektedir. Kırım'ın coğrafi konumu Karadeniz'e hâkimiyetkurulmasında son derece önemlidir. Ayrıca Rus deniz gücü açısından da Kırım hayati öneme sahiptir.

Harita: Kırımın Konumu

Kaynak: <http://www.economist.com/>

Soğuk Savaş'ın sona erip Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle NATO, eskiden düşmanı olarak tanımladığı ülkelere doğru genişlemiş ve bu ülkeleri birer birer üyesi yapmıştır. Avrupa Birliği de benzer bir süreçle eskiden Sovyet egemenliğinde bulunan coğrafyada genişlemiştir. Gerek AB, gerekse NATO'nun Rusya'nın sınırına kadar sokulmuş olmaları Rusya'yı oldukça rahatsız etmiş, bu iki Batılı kuruluşun, Rusya açısından siyasi, tarihsel, kültürel ve ekonomik açıdan son derece önemli bir ülke olan Ukrayna'yı da etki alanlarına çekme girişimi Rusya tarafından kabullenilememiştir. Bu süreçte Rusya federasyonu önce ekonomik yaptırımlarla, sonrasında ise Kırım'ı ilhak ederek karşı hamleler gerçekleştirmiştir.

Ukrayna'daki olayların başlangıcı 2013 yılında AB ile ortaklık anlaşmasının imzalanmasından vazgeçilmesiyle başlamıştır. Bu anlaşma sadece ekonomik olmayıp, politik yönü de bulunmakta ve Ukrayna'nın AB değerlerini benimsemesine katkı sağlayacak olması nedeniyle önem taşımaktaydı (McLaughlin, 2014). Avrupa Birliği ile yapılacak ortaklık anlaşmasını imzalamak yerine Rusya ile işbirliği yapmayı tercih eden Cumhurbaşkanı Viktor Yanukoviç'in kararını protesto eden Muhalefetin başkent Kiev'in merkezindeki Bağımsızlık Meydanı'nda yaptığı gösterilerin bir süre sonra polis şiddetiyle bastırılmaya çalışılması gerilimi iyice tırmandırmıştır. Bu süreçte onlarca gösterici hayatını kaybetmiş, direnişi bastıramayan ve süreci yönetemeyen Yanukoviç, her ne kadar son dakikada muhalefetle bir uzlaşma metnini paraf etse de, meşruiyetini kaybetmesi nedeniyle 22 Şubat'ta ülkeyi terketmiştir. Bu olayın akabinde Ukrayna Parlamentosu, Cumhurbaşkanı'nı azlederek geçici bir hükümet oluşturmuş ve iktidarın değiştiğini tescil etmiştir. Kiev'deki siyasi kriz aşılımaya çalışılırken, 27 Şubat'ta Rusya'nın beklenmedik bir şekilde Kırım yarımadasına özel kuvvetlerini çıkarması ve burada bir oldubitti ile kontrolü ele geçirmesi, durumu ülke-içi bir krizden bölgesel ve uluslararası bir soruna dönüştürmüştür (İmanbeyli, 2014). Rusya'nın askeri müdahalesi koşullarında kurulan yeni Kırım hükümeti, Kırım'ın geleceğini bir halk oylaması ile belirleme kararını almış ve bu kararı çok kısa bir sürede uygulamaya koymuştur. Egemen devlet olmak" ya da "Rusya'ya katılmak" şeklinde iki seçeneğin oylamaya sunulduğu referandum sonucunda yüzde 83'lük katılımın sağlandığı ve yüzde 97 oranında "Rusya'ya katılma" oyunun çıktığı ilan edilmiştir. Kırım referandumu uluslararası hukuk uzmanları tarafından birçok açıdan eleştirilmiş, söz konusu referandumun Ukrayna ve Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin anayasalarına aykırı olduğu ifade edilmiştir (Liaison, 2014). Ancak bu söylenenler fiiliyatı değiştirmemiş, Kırım Rusya Federasyonu'nun bir federe birimine¹ dönüştürülmüştür. Bu durumun sonucu olarak ta Ukrayna'nın Rus etnik kökenlilerin yoğun olarak yaşadıkları diğer bölgeleri ile nüfuslarının önemli bir bölümü Rus etnik kökenli olan ve Rusya'ya kara sınırı bulunan diğer ülkelerde de benzer olayların meydana gelip gelmeyeceği tartışılmaya başlanılmıştır.

¹ 2014 yılında Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasıyla, Kırım'a Cumhuriyet; Sivastapol'e ise Federal Şehir statüsü tanınmış, Rusya Federasyonu'nun 83 olan federe birim sayısı böylece 85'e yükselmiştir (<http://eng.kremlin.ru>).

Ukrayna'daki krizin Batı ile Rusya arasındaki mücadelenin sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Avrupalı birkaç ülke ve ABD Rusya'yı çevrelemek ve zayıflatmak istemektedirler. Aksi takdirde Ukrayna'nın gelişmemiş ekonomisi, tüm indekslerde açıkça görülen rüşvet ve bozulmuş yapısıyla insan hakları ve demokrasisi onları ilgilendirmemektedir (Valentinovich, 2014). Rusyadaki genel eğilim de Kırım meselesinin asıl sorumlusunun Batı'nın oyununa gelen Ukrayna olduğu yönündedir. İvanoviç (2014), Ukrayna'daki Rus etnik kökenlilere ve Rusya dostlarına karşı Rusya'nın sorumlulukları olduğunu, Rusya'nın Ukrayna'da yaşanan acılara, bu acılara neden olan Batı'dan daha fazla üzüldüğünü ifade etmiştir. Sonuç olarak Kırım bir oldubittiyle Rusya'ya bağlanmıştır. Kırımın Rusya'ya bağlanmasında jeopolitik önemi kadar, Rusya ile Batı'nın Ukrayna üzerindeki etki yarışında Ukrayna'nın gelecek tercihini Batı'dan yana kullanması da etkili olmuştur. Bu sonucun uluslararası sistemde yeni bir başlangıca neden olması beklenmelidir.

4. KIRIM'IN RUSYA'YA BAĞLANMASININ OLASI SONUÇLARI

Kırım'ın meşru olmayan bir şekilde, halk oylaması sonucuna dayanılarak Rusya'ya bağlanmasının kuşkusuz hem Rusya açısından hem de Rusya'ya komşu diğer ülkeler açısından bazı sonuçları olacaktır. Bunların bir kısmı kısa vadede ortaya çıkabilecekken, bir kısım sonuçları ise uzun dönemde ortaya çıkarak siyasi, ekonomik, sosyolojik ve psikolojik etkilere yol açacaktır. Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasının olası sonuçları bu bölümde, Rusya açısından ortaya çıkabilecek sonuçlar ve Rusya'nın sınır komşuları açısından ortaya çıkabilecek sonuçlar alt başlıklarında ele alınarak değerlendirilmiştir.

4.1. Rusya Açısından Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar

Yaptıkları çeşitli uyarılardan sonra ABD ve AB Rusya'ya yönelik yaptırım kararı almış ve başlangıçta, AB 33 Rus ve Ukraynalı'yı kara listeye almış, ABD ise bir banka ve 31 işadamına yaptırım uygulamış, ilişkileri dondurmuş ve bazı vizeleri iptal etmiştir. Ayrıca birçok politikacı da kara listeye dâhil edilmiştir (Yuhas, 2014).

Poluboma (2014), dünyanın birkaç büyük güç merkezinden oluşan Amerika sonrası yeni bir döneme girmekte olduğunu, bu güç merkezlerinden birisinin de Rusya olduğunu, Ukrayna krizinin ABD ve Rusya'nın yeni düzendeki ilk karşılaşması olduğunu, Amerika hegemonyasındaki tek kutuplu dünyanın güvenli olmadığını, Kırım meselesinden sonra ise yeni bir dünya düzeninin yolunun açıldığını vurgulamıştır. 1998-2004 yılları arasında Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı da yapmış olan Igor Ivanov (2014) Kırım'ın Rusya'ya katılmasını yorumlarken; Kırım'ın geleceğine karar verildiğini, bu durumun belkide bazıları için acı verdiğini, fakat bu olgunun kabul edilmesi gerektiğini, Ukrayna'daki krizi Rusya'nın provake etmediğini, Kiev'deki aşırı milliyetçilerin güçlenmesini ve kırılğan politik dengeyi sarsmalarını isteyen tarafın Kremlin olmadığını, Kremlin'in ezici bir çoğunluğun Kırım'ın Rusya'nın bir bölgesi olma isteğine cevap verdiğini söylemiştir. Ivanov, her ulusun Rusya'ya yaptırım uygulamakta serbest olduğunu, ancak bu yaptırımların özellikle ekonomik bakımdan bu ülkelere bir geri dönüşümünün olabileceğini, yaptırımlarla politik ve diplomatik problemlerin çözümlenemediğini tarihin bize söylemekte olduğunu belirtmiştir. Ancak 2014

Aralık ayında Rublenin dolar karşısındaki değer kaybı ve petrol fiyatlarındaki % 50 oranındaki düşüşün Rusya’da bir ekonomik krize neden olması İvanov’un ekonomik yaptırımların etkili olamayacağı yönündeki görüşlerinin doğru olmadığını göstermiştir.

Petrol varil fiyatlarının kısa süre içerisinde 50 doların altına görmesi ve ardından rublenin dolar karşısında aşırı değer kaybetmesi Rusya’yı 1998’den itibaren karşılaştığı en büyük ekonomik krize doğru sürüklemektedir. DEİK Türk-Rus İş Konseyi Başkanı Tuncay Özilhan, önümüzdeki dönem Rusya’da ekonomik anlamda daha karamsar bir tabloyla karşılaşılabilceğini, Rusya’nın ancak Ukrayna konusunda geri adım atması durumunda mevcut durumun toparlanabileceğini, Batı’nın Rusya’ya uyguladığı kısıtlamalar ve tedbirlerin giderek tesirini göstermeye başladığını, petrol fiyatlarının Batı’nın etkisiyle geriletildiğini, Rusya’nın bütçesine 100 dolar fiyatla koyduğu petrolün 50 dolara gerilemesinin Rus ekonomisine olan güveni sarstığını, önemli miktarda sermaye çıkışı olduğunu, Ruble’nin dolar karşısında 6 ayda yüzde 80-90 değer kaybına ulaştığını, dolayısıyla çok önemli bir kısmı ithalata dayalı olan ve gelirini petrol ve gaz satarak elde eden Rus ekonomisinin sıkıntıya düştüğünü vurgulamıştır (Akıncı vd. 2014).Rusya’nın 2015’in başında yaşamakta olduğu ekonomik krizin, Kırım’ın Rusya’ya bağlanmasıyla Batı ülkeleri tarafından Rusya’ya uygulanan yaptırımlardan bağımsız olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Petrolün son dönemdeki fiyat değişimi çok ani ve hızlı olmuştur. 2011 yılında petrolün fiyatı 120 doların üzerinde, 2014 yılının başında ise petrolün varilinin 110 doların üzerinde bir fiyata sahip olmasına karşın, 2014 yılı bitmeden rakam 60 dolara kadar gerilemiş, 2015 yılının ilk ayında ise 50 doların altına inmiştir. Bu düşüş sadece arz ve talebe bağlı bir durum değildir. Ne arzda büyük bir artış söz konusu olmuş, ne de talepte büyük bir düşüş meydana gelmiştir. Tam tersine, petrol üretilen bölgelerde, özellikle Ortadoğu’da riskler artarak devam etmekte iken fiyatlarda oluşan büyük oynamanın iktisadi değil, siyasi nedenlerden kaynaklandığı söylenebilir. Genel kanaat ise petrol fiyatlarını ABD ve müttefiki Suudi Arabistan’ın düşürdüğü, bundan umulanın ise başta Rusya olmak üzere bazı ülkelere zarar verebilmek olduğu yönündedir (Laçiner, 2014).

*Birçok Rus Kırım’ın ilhakını tarihsel hatanın düzeltilmesi olarak görmektedir (McLaughlin, 2014); ancak Moskova’nın uyguladığı zorlayıcı diplomasi zaman içerisinde bölgedeki Rus etkisini azaltabilecektir (Mankof, 2014).*Kısa dönemde çıkarılara dayalı olarak Rusya yanlısı olan komşularının bile zaman içerisinde Rusya’nın siyasi ekseninden uzaklaşması beklenmelidir. Çünkü devletlerarası ilişkilerin baskı ve korkuya dayalı olarak uzun süre sürdürülebilir olması mümkün değildir.

Batı tarafından Rusya’ya uygulanan yaptırımların Rusya’da yaşanan ekonomik krizin temel nedeni olup olmadığı tartışmalı olmakla birlikte etkisi olduğu muhakkaktır. Bu yaptırımların ekonomik sonuçları olduğu gibi siyasi sonuçları da olacaktır. Sovyetler Birliği’nin dağılması sonrasındaki süreçte Rusya, zaman zaman uluslararası kuruluşlardaki işbirliğiyle Batı ile bütünleşmeye çalışmış, zaman zaman ise ilişkileri kopma noktasına

gelmiştir. Kırımın Rusya'ya bağlanmasıyla başlayan süreçle birlikte ise Artık Batı ile Rusya arasındaki ilişkiler ciddi yara almış ve Gorbaçov'la birlikte başlamış olan Batı ile ilişkilerin geliştirilmesi süreci tersine evrilmiştir. Rusya her ne kadar Avrasya Birliği ve Şangay Örgütü gibi oluşumlarla Batıya karşı durmaya çalışsa da; Batı ile anlaşma sağlayamazsa ekonomik yaptırımların Rus ekonomisine ciddi zararlar vermesi ve siyasi yönden de Rusya'nın Batı ile ilişkilerinde onarılamaz sorunlar meydana getirmesi kaçınılmazdır. Putin'e olan desteğin ve Putin'in Rus halkı üzerindeki karizmatik etkisinin ekonominin kötüye gitmesiyle geriye döneceği muhakkaktır. İktidara gelmesiyle birlikte iki katına çıkan petrol gelirlerinin Putin'in gücünü artırdığı taraflı tarafsız herkesin kabul ettiği bir olgudur. Ortaya çıkabilecek ekonomik krizlerin Rusya'nın içersinde bugün azınlıkta olan Batı yanlılarının sayısını artırması da beklenen sonuçlar arasında olmalıdır.

4.2. Rusya'nın Sınır Komşuları Açısından Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar

Rusya Federasyonu'na kara sınırı bulunan ülkelerde yaşamakta olan Rus etnik kökenli nüfus çalışmaya konu edilmiştir. Kırım'da yaşanan durumun bir benzerinin Rusya'ya komşu diğer ülkelerde ve Ukrayna'nın diğer bölgelerinde demeydana gelme olasılığının bulunup bulunmadığı önemli bir soru işaretidir.

Rusya; Kuzey Kore, Çin, Moğolistan, Kazakistan, Azerbaycan, Gürcistan, Norveç, Finlandiya, Estonya, Letonya, Litvanya, Belarus ve Ukrayna ile komşudur (Modern Büyük Atlas, 2004). Bu ülkelerin büyük çoğunluğu eski SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği) ülkesi olup önemli oranda Rus etnik kökenli nüfusu barındırmaktadırlar.

Tablo: Rusya'nın Sınır Ülkeleri ve Bu Ülkelerdeki Rus Nüfus Oranları

S.NO	ÜLKE ADI	TOPLAM NÜFUS ² (Bin)	TİTÜLER NÜFUS ³ %	RUS ETNİK KÖKENLİLER %	DİĞER %
1	Kuzey Kore	24,851,627		-	-
2	Çin	1,355,692,576	91,6	-	8,4
3	Moğolistan	2,953,190	81,9	-	18,1
4	Kazakistan	17,948,816	63,1	23,7	13,2
5	Azerbaycan	9,686,210	92,5	1,3	6,2
6	Gürcistan	4,935,880	83,8	1,5	14,7

² Ülkelerin toplam nüfus verileri 2014 nüfus yansıtım rakamlarıdır.

³Titüler nüfus Kuzey Kore'de Koreliler'den; Çin'de Çinliler'den; Moğolistan'da Moğollar'dan; Kazakistan'da Kazaklardan; Azerbaycan'da Azeriler'den; Gürcistan'da Gürcüler'den; Norveç'te Norveçliler'den; Finlandiya'da Finliler'den; Estonya'da Estonyahlar'dan; Letonya'da Letonlar'dan; Litvanya'da Litvanyahlar'dan; Belarus'taBelaruslular'dan ve Ukrayna'da Ukraynalılardan oluşmaktadır.

7	Norveç	5,147,792	94,4	-	15,6
8	Finlandiya	5,268,799	93,4	0,5	6,1
9	Estonya	1,257,921	68,7	24,8	6,5
10	Letonya	2,165,165	61,1	26,2	12,7
11	Litvanya	3,505,738	84,1	5,8	11,1
12	Belarus	9,608,058	83,7	8,3	8
13	Ukrayna	44,291,413	77,8	17,3	95,1

KAYNAK: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/kz>.

Html, adresinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo'nun incelenmesinden, Kuzey Kore, Çin, Moğolistan, Norveç ve Finlandiya'da kayda değer Rus etnik kökenlinüfusun yaşamadığı⁴, Azerbeycan ve Gürcistan'da az sayıda⁵ Rus etnik kökenlinüfusun yaşadığı; Kazakistan, Ukrayna, Estonya, Letonya, Litvanya ve Belarus' da ise önemli miktarda⁶ Rus etnik kökenlinüfusun yaşadığı anlaşılmaktadır. Burada, şahsına münhasır özellikleri nedeniyle, Kazakistan, Belarus ve Ukrayna ayrı ayrı değerlendirilecek, Baltık ülkeleri ise benzer özellikte olmaları nedeniyle birlikte bir değerlendirmeye tabi tutulacaklardır.

Kazakistan Açısından Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar;

Kazakistan'ın toplam 17.948.816 olan nüfusunun % 23.7'si Rus etnik kökenlilerden oluşmaktadır. Yani Kazakistan'da 4.253.869 kişiden oluşan Rus etnik kökenli nüfus bulunmaktadır (Bkz.Tablo).Bu nüfusun büyük çoğunluğu ise Rusya Federasyonu sınırında yaşamaktadır. Gerek etnik nüfusun belirli bir bölgede toplanmış oluşu, gerekse Kazakistan'da diğer etnik grupların da yoğunlukta olduğu düşünüldüğünde, Kırım benzeri bir durumu yaşamaya en yakın ülke Kazakistan gözükmektedir. Çünkü Kazak milliyetçiliği ileri düzeydedir ve bu durum diğer etnik kökenlere mensup olanları, özellikle de Rusları, önemli derecede rahatsız etmektedir. Ancak; bu tehlike Nazarbaev'in akıllı siyaseti nedeniyle ötelenmiştir. Nazarbaev Batının gazına gelmemiş, ani politika değişiklikleriyle Rusya'dan kopma yerine, tarihsel ve sosyolojik gereklilikleri göz önünde bulunduran faydacı politikaları sayesinde ülkesini siyasi ve ekonomik krizlerden korumayı başarabilmiştir. Rusya ve Belarus'la birlikte Avrasya Ekonomik Birliği Anlaşması'nı imzalayarak bu ülkelerle gümrük

⁴Toplam nüfusunun % 0-1 i arası Rus etnik kökenli olan ülkeler bu grupta değerlendirilmiştir (Not: bu sınıflandırma herhangi bir kaideye bağlı olmayıp yazarlar tarafından yapılmıştır)

⁵ Toplam nüfusunun % 1-5 i arası Rus etnik kökenli olan ülkeler bu grupta değerlendirilmiştir.

⁶ Toplam nüfusunun % 5 inden fazlası Rus etnik kökenli olan ülkeler bu grupta değerlendirilmiştir.

birliğini gerçekleştirmiştir. Bu stratejik hamleyle hem ülkesine yatırımcı çekerek yabancı yatırımları artırmayı hedeflemiş, hem de ülkesindeki aşırı milliyetçi kesimleri frenlemiştir.

2014 yılında Rusya, Kazakistan ve Belarus arasında, kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını öngören Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) Anlaşması imzalanmıştır. Ekonomik yönden oluşturulabilecek karşılıklı bağımlılıkların siyasi krizleri baskı altına alabileceği düşüncesinden hareketle Anlaşmanın, üyesi ülkelere ekonomik ve siyasi yönden önemli kazanımlar sağlayacağı gibi, Rusya'ya komşu ve önemli oranda Rus etnik kökenli nüfusa sahip Birlik üyesi ülkelerde Ukrayna benzeri çatışmaların meydana gelme olasılığını azaltabileceğini söylenebilse de, ekonomik krizleri çözemeyen Rusya'nın bu bölgelere yönelik Kırım benzeri politikalar izlemesi ihtimal dahilinde görülmektedir.

Ukrayna Açısından Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar;

Ukrayna'nın toplam 44.291.413 olan nüfusunun % 17,3'ü Rus etnik kökenlilerden oluşmaktadır. Bu oranla Ukrayna'da yaşayan Rus etnik kökenlilerin sayısı 7.662.414 dır (Tablo). 2014 yılında yaşanan iç karışıklıklar sonucu yapılan halk oylamasının meşruiyeti dayanak gösterilerek Rus etnik kökenlilerin çoğunlukta olduğu Kırım fiili olarak Rusya'ya bağlanmıştır. Bu gelişmenin Ukrayna'nın Rus etnik kökenlilerin yoğun olarak yaşadıkları bazı şehirleri içinde tekrarlanma ihtimali bulunmaktadır.

Kırım'da yaşananlardan cesaret alan Donetsk ve Lugansk vilayetleri de Rusya'ya katılmak istediklerini bildirmişlerdir. Rusya bu konuda net bir tavır koymaktan kaçınarak sadece Ukrayna'yı bu illere yönelik askeri operasyon nedeniyle diplomatik düzeyde protesto etmiş ve beklemeye geçmiştir (Liaisn, 2014).Aktürk, Rusya'nın, eğer isterse, Kırım'ı ilhak ettiği gibi nispeten kolay bir şekilde Ukrayna'nın en doğusundaki Luhansk ve Donetsk illerini ve hatta biraz daha zor olmakla birlikte Kharkiv ve Zaporijya illerini de işgal ve referandum yoluyla ilhak edebileceğini belirtmektedir. Ancak; istikrarsız ve bölünmüş bir Ukrayna Batı'yı soruna çok daha fazla müdahil edeceği için Rusya'nın bu noktada duracağı varsayılabilir (Başlamış, 2014).

Rusya ile ilişkilerin bozulmuş olması, Ukrayna ekonomisini derinden etkilemiştir; çünkü Ukrayna ürünleri için Rus pazarı hayati önem taşımaktadır (Matsur, 2014). Rusya ile ilişkiler Ukrayna için hem siyasi hem de ekonomik bakımdan son derece önemlidir. Kırım'ın Rusya'ya bağlanmasından sonra AB ve ABD tarafından Ukrayna'ya 16 milyar dolarlık yardım yapılacağı vaadinde bulunulmuştur (Yuhas, 2014). Ancak Batı yardımları ile Ukrayna'nın ekonomisini ayakta tutup tutamayacağı soru işaretidir. Rusya ile yaşanmakta olan kriz bir şekilde sonlanmadan Ukrayna'nın ne ekonomik ne siyasi ne de sosyal bakımdan bir dengeye kavuşması zor görünmektedir.

Belarus Açısından Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar;

Belarus, eski SSCB ülkeleri arasında Rusya'ya her yönüyle en yakın olan ülke olup, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından itibaren hem siyasi hem de ekonomik olarak Rusya'nın güdümünde politikalar yürütmüştür. Rusya'nın siyasi hegemonyasını kabul etmiş ve ekonomik olarak ödüllendirilmiştir. Son olarak 2014 yılında Rusya, Kazakistan ve Belarus arasında; kişilerin, malların, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaşımını öngören; Avrasya Ekonomik Birliği Anlaşması'nı imzalayarak gelecek tercihini Rusya'dan yana belirlemiştir. Hatta zaman zaman Belarus'un Rusya'ya bağlanabileceği bile gündeme gelmekte ve bu duruma Belarus vatandaşları tarafından tepki verilmemektedir. Dolayısıyla Belarus'ta yaşayan Rus etnik kökenlilerin Rusya'ya bağlanma yönünde herhangi bir talepte bulunabilecekleri yakın dönemde beklenmemelidir. Fakat uzun vadede bu ülke ile Rusya arasında da benzer sorunların ortaya çıkma ihtimali bulunmaktadır.

Baltık Ülkeleri: Estonya, Letonya, Litvanya Açısından Ortaya Çıkabilecek Sonuçlar;

Rusya'nın, Baltık ülkeleriyle ilişkileri bu ülkelerin bağımsızlıklarını kazanmalarından bu yana gergin durumdadır. Bunun birçok nedeni bulunmaktadır. Rusya, başından beri Baltık ülkelerinin AB ve NATO üyeliğine karşı çıkmıştır. Baltık ülkeleri ise Rusya'yı hala bir tehdit olarak görmeye devam etmektedirler. Ayrıca, Baltık ülkeleri kendilerini Nazi Almanyası'ndan kurtaran Sovyet askerlerini "işgalci" olarak nitelendirmekte ve bu bağlamda Rusya'nın özür dilemesini ve tazminat ödemesini istemektedirler. Rusya ile Baltık ülkeleri arasındaki gerginliğin bir başka önemli nedeni de Baltık ülkelerinin Sovyetler Birliği döneminde ülkelere yerleşen ve bugün azınlık konumunda olan Ruslara vatandaşlık hakkı tanınmasını zorlaştırmalarıdır(Kamalov, 2014). Rusya'nın savunma bütçesini her sene büyük oranda artırması; Baltık devletlerinin güvenliği için tehlike oluşturmaktadır. Bundan dolayı Gotland adasına askeri teçhizat ve ilave askeri güçler yerleştirilerek Baltık Denizi'nin güvenliğinin artırılması da siyasetçiler tarafından önerilmektedir. Stratejik öneme sahip olan adada Rusya'nın uçaksavar ve gemi savar füzeler yerleştirmesinden ve Kremlin'in tüm Baltık denizini kontrol altına alma tehlikesinden endişe etmektedirler (İsmayılov, 2014, 5).

Baltık ülkelerinden Letonya'da nüfusun yüzde 26,2'si etnik Rus, yüzde 33,8'i ise Rusça konuşmakta olup, toplam nüfusu 2,1 milyon olan Letonya'da etnik olarak Letonyalı olanların oranı yüzde 61,1 dir. Estonya'nın toplam nüfusu 1,2 milyon olup, ülkedeki etnik Rusların nüfusu yüzde 24,8, Rusça konuşanların oranı ise nüfusun yüzde 29,6'sını oluşturmaktadır. Litvanya Baltık ülkeleri arasında Rus etkisinin en az olduğu ülke olup 3,5 milyonluk nüfusunun sadece yüzde 5,8'i etnik Ruslardan oluşmaktadır (Aytekin, 2014).

Avrupa'daki farklı azınlık çeşitlerinden biri de Baltık ülkelerinde bulunan Rus azınlıktır. 1991 yılında Estonya, Letonya ve Litvanya bağımsız hale geldikten sonra buralarda yaşayan Rus toplulukları önemli bir sorun haline gelmiştir. Rus azınlıklarla yaşanan sorunlar, 1993 Kopenhag kriterleri doğrultusunda önemini arttırmaya devam etmiş ve bu üç ülkenin

1995 yılında AB'ye üyelik için başvurmasıyla, bu azınlıklar AB'yle ilişkilerde belirleyici rol oynamıştır. Bu noktada en çok problem yaşayan ülkeler Estonya ve Letonya olmuş, bu iki ülkede yaşayan Rus azınlığın vatandaş olmamaları ve toplumla bütünleşememeleri en büyük sorunlar olarak değerlendirilmiştir. Bunun yanında, dil politikalarındaki birtakım eksiklikler sorunun kültürel haklar boyutunu da ortaya çıkarmıştır. Zira bu azınlıkların ana dillerinin Rusça olması bu ülkelerde ayrımcı uygulamalara uğramalarına da neden olmuştur (Özkan, 2006,104).

Baltık ülkeleri Rusya'ya bağımlılıklarını azaltmak için AB ve NATO'ya üye olmuşlardır (Mankof, 2014). Bu ülkelerin AB ve NATO gibi iki Batılı kuruluşa üye olmaları gelecek tercihlerini Rusya yerine Batıdan yana yaptıklarının en önemli göstergesidir. Artık Ekonomik ve güvenlik sorunlarına Batı ile birlikte çözüm arayacak olan bu ülkelere yönelik tehditlerin kimden gelirse gelsin bu uluslararası kuruluşlarda bir karşılık bulacağı beklenmelidir. Dolayısıyla Rusya'nın bu ülkelerde Ukrayna'da olduğu gibi kolay bir şekilde operasyon yapması beklenmemelidir.

5. SONUÇ

Soğuk Savaş'ın sona erip Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden çekilmesiyle NATO ve AB eskiden düşman olarak tanımladıkları eski Doğu Bloku ülkelerinden bazılarını etki alanlarına dâhil etmişlerdir. Bu gelişmeler Rusya'yı oldukça rahatsız etmiş, bu iki Batılı kuruluşun Rusya için siyasi, tarihsel, kültürel ve ekonomik açıdan son derece önemli bir ülke olan Ukrayna'yı da etki alanlarına çekme girişimlerine karşı Rusya'nın cevabı ise Kırım'ın ilhak edilmesi olmuştur. Son dönemde Rusya dış politikasında işbirliği ve uzlaşma yerine güç politikalarına dönüşün işaretlerini vermeye başlamıştır.

Ukrayna'nın gelecek terciğini Batı'dan yana yapması, AB ve NATO gibi iki Batılı kuruluşun Rusya'nın hemen sınırına kadar genişleyerek stratejik önemi bulunan ülkeleri de bünyesine dâhil etme iradelerini açıklamaları ve Kırım'ın Rusya açısından stratejik önemi nedeniyle Kırım Rusya'ya bağlanmış ve bu suretle hem Ukrayna cezalandırılmış hem de Rus deniz gücünün önemli bir kısmının yer aldığı, jeopolitik açıdan çok önemli bir konumda olan Kırım yarımadası Rusya'ya bağlanmıştır. Bu gelişme göstermiştir ki Rusya, kendi toprakları dışında yaşayan ve Putin tarafından 30 milyon olarak ifade edilen Rus etnik kökene mensup nüfusu dış politika aracı olarak kullanabilmektedir. Bu durum uluslararası sistemde birtakım değişikliklere yol açabileceği gibi Rusya ve Rusya'ya komşu diğer ülkeler açısından da çeşitli sonuçlar meydana getirecektir. En azından nüfusunun önemli bir bölümünü Rus etnik azınlığın oluşturduğu ve Rusya'ya kara sınırı bulunan bazı ülkelerde de, Ukrayna'dakine benzer krizlerin çıkma ihtimali bulunmaktadır.

Batılı ülkeler tarafından Rusya'ya karşı uygulanmış olan ekonomik yaptırımlara tepki gösteren Rusya, Batının tutumunu şiddetle eleştirmektedir. Batının hoşlanmadığı politikaları sonucu Rusya'ya karşı uygulanan ekonomik yaptırımların Rus ekonomisine ciddi zararlar vereceği ve siyasi yönden de Rusya'nın Batı ile ilişkilerinde ciddi sorunlara yol

açabileceği söylenebilir. Yaşanan bu kriz ile birlikte Batı ile Rusya arasında yeni bir Soğuk savaşın başlama ihtimali bulunmaktadır. Ekonomik krizin uzun vadede Rusya içinde de siyasal sorunlar yaratma ihtimali mevcuttur.

Rusya Federasyonu'nun sınır komşularından Kazakistan, Estonya, Letonya, Litvanya, Belarus ve Ukrayna'da önemli sayıda Rus etnik kökenli nüfus bulunmaktadır. Bu ülkelerde yaşamakta olan Rus nüfusun Kırım'daki gibi olası bir Rusya'ya bağlanma isteğinde bulunup bulunmayacakları konusunda şunlar söylenebilir: Belarus'un her konuda tamamen Rusya ile birlikte hareket ediyor olması, Kazakistan'ın Avrasya Ekonomik Birliği gibi stratejik bir ortaklık kurarak Rusya ile ilişkilerini iyi seviyede sürdürmesi nedeniyle yakın gelecekte herhangi bir ayrılıkçı olayla karşılaşmalarının beklenmediği; Ukrayna'nın Donetsk ve Lugansk kentlerinde ise Rusya'ya bağlanma yönünde irade ve ortam oluştuğu; ancak Rusya'nın Batı'nın tepkisini daha fazla üzerine çekmemek için buralardaki duruma şimdilik sessiz kaldığı, belkide ileride Ukrayna'yı tekrar yanına çekebilmek için bu durumu ileride kullanabileceği, Ukrayna ile anlaşılabilir şekilde restleşmenin üst seviyeleri çıkması halinde ise bu kentlerinde bir oldubittiyle Rusya'ya bağlanabileceği; Letonya, Litvanya ve Estonya'nın ise artık Rusya'nın kontrolünden tamamen çıkmış olmaları ve AB üyelikleri gibi nedenlerle etnik ayrılık istekleriyle karşılaşmalarının beklenmediği söylenebilir.

Kırımın ilhak edilmesinin ortaya çıkardığı en önemli sonuç Rusya'nın Rus etnik azınlıkların varlığını kullanarak çevresindeki ülkelerin iç işlerine kolayca karışmaya başlamasıdır. Rusya Sovyet döneminden miras olarak aldığı gücü, ekonomik ve siyasi olarak güçlendiğinde kullanmakta sakınca görmemektedir. Daha da önemlisi, bu duruma karşılık olarak Batı dünyasının sadece ekonomik yöntemler kullanarak Rusya'yı durdurmaya çalıştığı gerçeğidir.

KAYNAKÇA

AKGÜN, B. (2010), Rusya-AB İlişkileri, **Siyaseti, Ekonomisi, Güvenliği, Dış Politikaları ve Stratejik İlişkileriyle: Rusya**, Ankara: Stratejik Düşünce Enstitüsü

AKINCI, S. T. Büyüksahin vd. (2014), “Rusya Krizi Ekonomiyi Altı Sektörden Vuruyor” **Dünya Gazetesi** (18.12.2014),<http://www.dunya.com /rusya-krizi-ekonomiyi-6-sektorden-vuruyor-247774h.htm>, Erişim Tarihi: 22.12.2014

ATASOY, E. (2011), **Demografi, Jeopolitik ve Etnoğrafya Işığında Rusya**, Bursa: MKM Yayıncılık

AYTEKİN, A. (2014), “Baltık Ülkelerinde Rusya Alarmı”, <http://realtime.wsj.com/turkey/2014/05/05/baltik-ulkelerinde-rusya-alarmi/>, Erişim Tarihi: 29.12.2014,

BAHARÇİÇEK, A. (1995), “Rusya'nın Dış Politikasında Sovyet Döneminin İzleri”, **İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, cilt 2, sayı 1, 163-170.

BAŞLAMIŞ, C. (2014), Kırım'la Yetinecek
Mi? <http://www.dw.de/k%C4%B1r%C4%B1mla-yetinecek-mi/a-17506296>,
(Erişim Tarihi: 15.08.2014),

BOOTH, K. (1991), **New Thinking About Strategy and International Security**,
Haper Collins Academic, London.

Constitution of Ukraine, (1996), “Chapter X The Autonomous Republic Of Crimea”,
md.134-137,

Demografiçeskiy Eje godnik Russii, (2010), s:25,46, Moskva:
Federalnaya Slujba Gasudarstvennoy Statistiki (ROCCAT),

GADDIS, J. L. (1991), “Towards the Post-Cold War World”, *Foreign Affairs*, cilt 70,
no. 2.

HALLEN, J. (2014), “Why Russia Needs Liberal Democracy”,
<http://www.forbes.com/sites/jayhallen/2014/02/27/why-russia-needs-liberal-democracy/>

İMANBEYLİ, V. (2014), “Ülke İçi Krizden Uluslararası Soruna Ukrayna-Kırım
Meselesi”, [http://setav.org/tr/ulke-ici-krizden-uluslararasi-soruna-ukrayna-kirim-
meselesi/perspektif/14602](http://setav.org/tr/ulke-ici-krizden-uluslararasi-soruna-ukrayna-kirim-meselesi/perspektif/14602), Erişim Tarihi: 23.12.2014,

İSMAYILOV, E. (2014), “Ukrayna Krizi ve İskandinav Ülkelerinin Güvenliği
Sorunu”, **Bilgesam Analiz- Rusya**, No:1161, 4 Kasım 2014, [http://www.bilgesam.
org/Images/Dokumanlar/0-66-20141104181161.pdf](http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-66-20141104181161.pdf)

IVANOV, I. (2014), “Western Sanctions Are a Sign of Weakness”, **The Moscow
Times**, (27 Mart 2014),

İVANOVIÇ, G. A. (2014), “Politiçeskiy Krizis Na Ukraine”, [http://e-
notabene.Ru/wi/article_11502.html](http://e-notabene.Ru/wi/article_11502.html), Erişim Tarihi: 02.01.2015

KAMALOV, İ. (2014), “Rusya - Estonya Gerginliği”, **Hürriyet Gazetesi**, 29 Aralık
2014

KARABAYRAM, F. (2007), **Rusya Federasyonu'nun Güney Kafkasya Politikası**,
Ankara: Lalezar Kitabevi,

KIRIMLI, H. (2014), “Kırım İlhakının Asıl Hedefi Türkiye”, **Aksiyon Dergisi**, Sayı
1007, (24 - 30 Mart 2014)

KORKMAZ, H. (2014), “Bölgesel Güvenlik ve Kırım”, **Akademik Perspektif**,
<http://akademikperspektif.com/2014/03/22/bolgesel-guvenlik-ve-kirim/> (Erişim Tarihi: 27
Mart 2014),

LAÇİNER, S. (19 Aralık 2014), “Batı'ya Karşı Türkiye-Rusya İttifakı Mümkün
mü”? [http://www.internethaber.com/batiya-karsi-turkiye-rusya-ittifaki-mumkun-mu-
17069y.htm](http://www.internethaber.com/batiya-karsi-turkiye-rusya-ittifaki-mumkun-mu-17069y.htm), (Erişim Tarihi: 23.12.2014),

LİAİSAN, Ş. (2014), “Ukrayna Krizinde Kırım Tatarları Faktörü”
<http://www.bianet.org/biamag/siyaset/156738-ukrayna-krizinde-kirim-tatarlari-faktoru>,
(Erişim Tarihi: 18.12.2014),

LUKYANOV, F. (2014), “Putin Has Stumbled in Ukraine” [St. Petersburg Times](http://www.stpetersburgtimes.com), August 13, 2014,

MANKOF, J. (2014), “Russia's Latest Land Grab How Putin Won Crimea and Lost Ukraine”, <http://www.foreignaffairs.com/articles/141210/jeffrey-mankoff/russias-latest-land-grab>,

MATSUR, T. (2014), “Torgavaya Vayna Rossii s Ukrainoy: Skolka Tryaem”,
28.08.2014, <http://for-ua.com/article/1050670>, Erş. Tarihi: 29.08.2014,

MCLAUGHLIN, L. (2014), “The Conflict in Ukraine: a Historical Perspective”,
<http://www.summer.harvard.edu/blog-news-events/conflict-ukraine-historical-perspective>,
Erişim Tarihi: 01.01.2015,

MCMAHON, R. (2014), “Ukraine in Crisis”, <http://www.cfr.org/ukraine/ukraine-crisis/p32540>, Erişim Tarihi: 03.01.2015

Modern Büyük Atlas, (2004), “Asya”, İstanbul; Merkez Gazete Basım Yayın,

MOLLA, A. (2009), “Soğuk Savaş Sonrası Nato Askeri Müdahaleleri ve Türkiye'nin Rolü: Kosova Krizi ve Müdahale Süreci”, **Mevzuat Dergisi**, Yıl: 12, Sayı:138, Haziran: 2009

OLÇAR, K. 2007, **Karadeniz Politikaları ve Türkiye Ukrayna Stratejik İlişkileri**, İstanbul:IQ Kültür Sanat Yayıncılık,

ONAY, Y. (2002), **Rusya ve Değişim**, Ankara: Nobel Yayınları,

ÖZKAN, E. (2006), “Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Baltık Ülkelerindeki Rus Azınlıklar”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, s:91-104, Cilt 2, No: 6,

POLUBOMA, A. (2014), “Amerikanskie Ruki Karotkiy”, **Svabodnaya Pressa** (31.12.2014),

PUSHKOV, A. (2001), “Rusya ve Yeni Dünya Düzeni”, s: **Kadim Komşumuz Yeni Rusya**, Haz. Yılmaz Tezkan, Ülke Kitapları:9

RAVENDAL, E. C. (1991), “The Case of Adjustment”, *Foreign Policy*, No. 81.

ULLMAN, R. (1990), “Enlarging the Zone of Peace”, *Foreign Policy*, no. 80.

VALENTİNOVİCH, B. I. (2014), “Ukrainskiy Krizis Kak Element Poyasa Srtategiçeskogo Okrujenie Tussiya”, http://www.e-notabene.ru/wi/article_11617.html,
Erişim Tarihi: 02.01.2015,

WILDAVSKY, A. (1985), “No War Without Dictatorship No Peace Without Democracy”, *Social Philsophy and Policy*, cilt 3, no.1.

YILMAZ, H. (2006), **Rusya’da Devlet Merkezli Sistem ve Bürokrasi**, İstanbul: Versus Kitap,

YUHAS, A. (2014), “Ukraine Crisis: An Essential Guide to Everything That's Happened So Far”, **The Guardian**, 13 Nisan 2014,

ZHUSSİPBEK, G. (2011), “Avrupa Birliği İle Rusya Federasyonu Arasındaki “Stratejik Ortaklığın” Analizi”, **Uluslararası Hukuk ve Politika**, ss.47-85 Cilt 7, Sayı: 25

İnternet Kaynakları:

<https://www.cia.gov>, “The World Factbook, https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/print/country/countrypdf_kz.pdf, (Erişim Tarihi: 27.09.2014)

<http://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/info/regions/1-crimea>,(Erişim Tarihi, 15.10.2014)

<http://eng.kremlin.ru/news/22534>, (Erişim Tarihi: 09.12.2014)

<http://www.economist.com/blogs/easternapproaches/2014/03/russia-and-ukraine>, (Erişim Tarihi: 04.01.2015)